

5. Bondar V.I. Didactics: Effective Technologies of Studying. - K.: September, 2016. 129s.
6. Kudryant Z. N. The system of education in Ukraine // Pedagogy. Teaching Manual. - Odessa: PDP, 2001. - p. 55-56
7. Meshko G. M. Introduction to the pedagogical profession: Practicum. Teaching manual for students of higher educational establishments. - T.: TYPE, 2008.
8. Fitsula M. M. Introduction to the pedagogical profession: Teaching. manual for students of higher pedagogical educational institutions. - T.: Educational book "Bogdan", 2003.

УДК 378.076:[94+008](477)

Епик Л.І.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ» У ВНЗ

У статті проаналізовані сучасні форми інтенсифікації навчального процесу під час вивчення історії у ВНЗ. Автор розкриває і узагальнює власний досвід викладання дисципліни «Історія та культура України», методи проведення екскурсій-практичних занять із використанням експозицій краєзнавчого та художнього музею, як однієї із дієвих форм набуття і узагальнення історичної інформації та патріотичного виховання молодого покоління.

Ключові слова: викладання історії, «Історія та культура України», краєзнавчий музей, художній музей, екскурсія-практичне заняття, патріотичне виховання.

Епик Л.І. Интерсификация учебного процесса во время изучения дисциплины «История и культура Украины» в ВУЗе.

В статье проанализированы современные формы интенсификации учебного процесса при изучении истории в вузе. Автор раскрывает и обобщает собственный опыт преподавания дисциплины «История и культура Украины», методы проведения экскурсий-практических занятий с использованием экспозиций краеведческого и художественного музея, как одной из действенных форм приобретения и обобщения исторической информации и патриотического воспитания молодого поколения.

Ключевые слова: преподавание истории, «История и культура Украины», краеведческий музей, художественный музей, экскурсия-практическое занятие, патриотическое воспитание.

Yepik L.I. Intensification of the educational process during the study of the discipline "History and culture of Ukraine" in the university

The article analyzes the modern forms of intensification of the educational process during the study of history in higher educational institutions. The author reveals and generalizes his own experience of teaching the discipline "History and Culture of Ukraine", methods of carrying out excursions and practical classes using exhibits of local lore and art museum as one of the effective ways of acquiring and generalizing historical information and patriotic education of the younger generation.

Key words: teaching of history, "History and Culture of Ukraine", local lore museum, art museum, excursion-practical lesson, patriotic upbringing.

В умовах «гібридної війни», яка до сьогодні триває на Сході, особливо чітко проявляється конфлікт історичних пам'ятей і ідентичностей. За цих умов великого значення набуває державна політика, спрямована на посилення вивчення історії України, бо саме ці знання повинні виступати реальною зброєю, за допомогою якої наша держава зможе обстоювати цілком певні геополітичні і політичні інтереси.

Завданням же сучасної історичної науки є формування такого рівня історичної освіти в Україні для підготовки висококваліфікованих спеціалістів, щоб останні були спроможні обстоювати власну думку, не мали будь-яких стереотипів і, головне, мали аналітичну стійкість до будь-яких не толерантних пропагандистських впливів. Саме такі спеціалісти у майбутньому стануть запорукою формування і зміцнення демократичної системи цінностей в Україні[4, с.17].

Навчальний процес є основним джерелом формування історичної свідомості молоді. На це звертають увагу такі дослідники, як Авдеєнко А.П.[1], Булда А.А.[3], Желіба О.В.[4], Зеленський К.В.[6], Гребельник О.П.[9], Пометун О. І.[11], інші вчені й організатори освіти.

Ми зупинимося, насамперед, на викладанні дисципліни «Історія та культура України» на неісторичних факультетах у ВНЗ. Саме ця дисципліна повинна сформувати цілісне розуміння студентами історичного процесу, структуроване історичне знання, сприяти «зануренню студентів в історію», формувати загальнолюдські цінності.

Програма дисципліни «Історія та культура України», укладачем якої є завідувач кафедри історії України, професор Бугрій В.С. розрахована на 4 кредити, загальна кількість годин – 120. Із них на денній формі навчання заплановано 16 годин лекцій, 16 годин – практичних занять і 82 години самостійної роботи студентів [7].

Метою навчальної дисципліни «Історія та культура України» передбачається розкриття у хронологічній послідовності історичних процесів та розвитку матеріальної і духовної культури в Україні.

Основні завдання при вивченні дисципліни наступні: надання наукової періодизації історії України, характерних рис основних періодів української історії, їхніх особливостей, визначальних подій та явищ в кожному з них; узагальнення досвіду національного державотворення, традицій української державності, значення боротьби українського народу за її відродження та збереження; розкриття історії соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні, основних етапів українського національно-визвольного руху, його конкретного змісту і організаційних форм, визначення ролі і місця в українській історії видатних історичних осіб; висвітлення змісту і особливостей розвитку української матеріальної та духовної культури, її взаємозв'язку зі світовою культурою; акцентування уваги на найважливіших подіях та явищах української історії в контексті світової історії, ролі України у системі міжнародних відносин [7, с.3].

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати історичне минуле та сьогодення українського народу; етапи розвитку української державності; події національно-визвольного руху в Україні; процес становлення української нації; видатних політичних діячів України; факти соціально-економічного і політичного розвитку України; події відродження Української держави; найважливіші здобутки матеріальної і духовної культури України; внесок українського народу в скарбницю світової культури [7, с.3].

По завершенню курсу «Історія та культура України» студенти повинні уміти аналізувати історичні документи за допомогою різних наукових методів, спираючись на принципи історизму, об'єктивності, зв'язку теорії з практикою; користуватися історичними джерелами, спеціальною історичною літературою та довідниковими виданнями з історії України; застосовувати одержані знання та набуті навички у вивченні інших суспільних наук; використовувати історичний досвід держав і державотворення в практичній діяльності для створення демократичної правової держави в Україні, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій; самостійно робити правильні прогнози у сфері суспільно-політичного життя людського суспільства на основі історичних знань, як в процесі навчання так і під час самостійної діяльності [7, с.4].

Засвоєнню курсу «Історія та культура України» на достатньому рівні студентами неісторичних факультетів сприяє вивчення інших наук (природничих і гуманітарних), де простежуються імена, факти, події, які є невід'ємною складовою розвитку загальної історії культури народу.

Тим не менше, на нашу думку, викладання курсу може перетворитися у дублювання окремих тем відповідного шкільного курсу. Відтак, суттєвого приростання знання не буде спостерігатися. Студенти поступово можуть втратити до історії інтерес. Через поверхове знайомство із історичними фактами, історична свідомість студентства, скоріш, розрихлюється, аніж кристалізується в нову якість [8, с.66].

Тому при викладанні дисципліни «Історія та культура України» ми виходимо із того, що історичне знання, оцінки, висновки, які делегуються студенту через викладання історичних дисциплін, повинні мати інтенсивний характер, тобто мають уточнювати, розширювати, а, іноді, корегувати наявні знання, чи ж заповнювати певні прогалини. Впевнені, що викладання саме цієї дисципліни має носити діалогічний характер у різних формах, наприклад, діалог студента з викладачем-істориком, діалог студента зі студентом, діалог студента з своєю історичною пам'яттю, сформованою в школі і оновлюваною в процесі вивчення історії та культури України ВНЗ, діалогу студента з соціально-історичним досвідом, що існує у формі соціальних стереотипів, масової свідомості, суспільно-побутових міфологем тощо [2; 9, с.75].

Наші методи викладання історії та культури України обов'язково спираються на активні методи і форми навчання, які найбільше задовольняють потребу студентів у самонавчанні та самовдосконаленні [9, с.43].

Такі методи і форми поширюються на досить велику групу прийомів і способів проведення теоретичних і практичних занять з історії. Це і проблемно-пошукові завдання до кожної семінарської теми, які спрямовують студентів на поглиблене вивчення історії, і наукові реферати, що націлюють студентський пошук на самостійне вивчення минулого, і розробка відповідно до теми курсу історії (з урахуванням профілю факультету) типів семінарських занять, методів і прийомів активізації роботи студентів на них [14, с.25]. Але серед власне активних методів, які доцільно використати у нових методиках викладання історії та культури у ВНЗ, треба особливо виокремити такі, як аналіз конкретних ситуацій, розв'язування проблемних завдань, ділові (операційні та імітаційні) ігри, індивідуальні практикуми, «круглі столи» тощо [5, с.34; 9, с.90].

При використанні цих методів бажаним є обговорення зі студентами питань, що стосуються типу, форм і методів проведення практичного заняття з історії, розподіл між ними різних ролей (пропонента, опонента, рецензента, експерта тощо) [12, с.134]. Це не тільки підвищує відповідальність студентів за проведення заняття, але й сприяє набуттю ними знань і навичок самостійної роботи та вирішення організаційних проблем [10, с.5].

Досить результативними є такі прийоми активізації роботи студентів, як самостійне формування проблемних питань доповідачеві, аналіз на основі засвоєного понятійного апарату актуальних проблем історичної науки, постановка і обговорення в рамках теми семінарського заняття питань, що хвилюють самих студентів, у вирішенні яких вони найбільш зацікавлені. Усе це розвиває у студентів творчий підхід до вивчення, висвітлення і засвоєння питань відповідної теми семінару [13, с.15].

Виходячи із невеликої кількості годин, відведених на лекції та практичні заняття, ми спробували залучити до процесу засвоєння дисципліни «Історія та культура України» діючі експозиції Сумського обласного краєзнавчого музею та Сумського художнього музею ім. Н.Онацького.

Нами були розроблені і проведені заняття-екскурсії зі студентами на основі експозицій Сумського краєзнавчого музею за такими темами: «Боротьба за збереження Української козацької держави. Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.», «Україна в період Першої світової війни. Початок Української революції (1914–1917 рр.)». Ми напрацювали певну методику включення краєзнавчих експозицій до вивчення курсу «Історія та культура України» суть якої полягає в наступному: по-перше, певні теми курсу, або окремі питання, озвучуються викладачем під час лекції, по-друге, на практичному занятті відбувається розгляд і узагальнення історичного матеріалу і студенти отримують конкретні питання до самостійної роботи.

Під час відвідування краєзнавчого музею відбувається не тільки ознайомлення студентів із особливостями розвитку Сумщини в той чи інший історичний період, а й у діалоговій формі – обговорення та закріплення самостійно пророблених питань. Принагідно зауважимо, що експозиції Сумського обласного краєзнавчого музею ми додатково використовували при обговоренні таких питань дисципліни «Історія та культура України» як «Культура України у другій половині XVII – першій половині XVIII ст.», «Матеріальна культура України у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.» та інших. Із власного досвіду можемо стверджувати, що споглядання студентами раритетів, старовинних світлин, предметів побуту викликає інтерес до історичної епохи і сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Що ж до експозиції Сумського художнього музею ім. Н. Онацького, то ми використовували їх при закріпленні таких питань як «Культура Київської держави Русі-України», «Матеріальна та духовна культура України у XIV– першій половині XVII ст.», «Українська культура в другій половині XIX-на початку XX ст.».

Разом із тим наголосимо, що однієї із важливих вимог до викладання історії та культури України у ВНЗ є безперервне патріотичне виховання, яке у наших соціально-економічних і політичних реаліях набуває першочергового значення. ВНЗ готує не тільки викладача, чи учителя із певного предмету, а й людину, яка буде самовіддано працювати задля процвітання нашої України.

То ж у процесі викладання дисципліни «Історія та культура України» вважаємо вірним залучення студентів до участі/підготовки заходів, пов'язаних із історією нашої Батьківщини.

Під час таких державних заходів як вшанування пам'яті Героїв Крут, вшанування пам'яті Небесної Сотні, конференцій, присвячених Дню Рідної мови, вшанування пам'яті Т.Г.Шевченка, студенти не тільки долучаються до опанування історичними знаннями із минулого чи сьогодення України, а й почувають себе невід'ємною частиною української спільноти та дійсними громадянами великої держави.

Таким чином, на нашу думку, вивчення історії та культури України у ВНЗ повинно відбуватися не тільки у стінах навчального закладу, а й у музейних установах, під час проведення державних і міських заходів, пов'язаних із історичними датами. Тільки такий комплекс заходів дозволить не тільки надати студентам розуміння історичного процесу, знання із історії України, а й виховати їх дійсними патріотами і свідомими українцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдєєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів /А.П.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти.-К.-2001.-Вип.24.- С. 108-111
2. Болонський процес: Нормативно-правові документи Болонський процес: Нормативно-правові документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.) З.І. Тимошенко (уклад.) . — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. — 101с.
3. Булда А.А. Методика реалізації ціннісно-діяльнісного підходу у процесі викладання суспільствознавчих дисциплін : навч.метод. посіб. для вчителівта студентів / А.А.Булда, О.А.Гончарова –Київ : НПУім.М. П.Драгоманова, 2015.–238с.
4. Желіба О.В. Урок історії: спроба відповіді на виклики сьогодення /О.Желіба // Історія в рідній школі.–2015.–№4.–С. 15-18.
5. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти): навчально-методичний посібник / авт. кол.; за ред. М.Л. Смульсон. – К.: Педагогічна думка, 2008. - 256 с.
6. Зеленський К.В. Рейтинг як форма індивідуального підходу до всебічного розвитку особистості / К.В.Зеленський, В.І.Козак, О.В.Синишин; /Нові технології навчання.-К.-2001.-Вип. 30.– С. 166-170.
7. Історія та культура України. Робоча програма навчальної дисципліни/В.С.Бугрій (укладач)-Суми, 2016.- 14 с.
8. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр „Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”. – 2003. – 144 с.
9. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. - вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О.П. Гребельник, Я.Я. Болюбаш, І.А. Шелест та ін. – К., 2010. – 185с
10. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / В. Л. Ортинський ; М-во освіти і науки України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 С.
11. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі/ О. І.Пометун, Г.О. Фрейман. –К. : Генеза, 2006. – 328 с.
12. Терно С. Критичне мислення-сучасний вимір суспільствознавчої освіти /С.О.Терно.-Запоріжжя: Просвіта, 2009. - 268 с.
13. Щекатунова, Г. Моніторинг педагогічних нововведень / Г. Щекатунова // Рідна школа. - 2009. - № 4. - С. 14-17.
14. Ярошук Л.Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: Навчальний посібник. – Луцьк, 2010. – 308с.

REFERENCES

1. Avdeenko A.P. Intensification of educational process and organization of independent work of students / A.P.Avedienko, L.V.Dementiy, O.E.Polyakov; / Problems of education. -K.-2001.-Vip.24.- P. 108-111
2. Bologna Process: Regulatory Documents Bologna process: Normative-legal documents / European Unitary Inventory / Z.I. Tymoshenko (layman) Z.I. Tymoshenko (layout.). - K.: Publishing House of the European Unitary Enterprise, 2004. - 101s.
3. Bulda AA Method of realization of value-activity approach in the process of teaching social science disciplines: teaching method. manual for a teacher and students / AA Bulda, O. A. Goncharova-Kyiv: NPUim.M. P. Drahomanov, 2015- 238 pp.
4. Zheliba O.V. History lesson: an attempt to answer the challenges of the present /O.Geliba // History in the native school.- 2015. - № 4. -С. 15-18
5. Application of telecommunication facilities in the educational process (psychological and pedagogical aspects): educational and methodical manual / aut. count; for ed. M.L. Smulson - K.: Pedagogical thought, 2008. - 256 pp.
6. Zelensky K.V. Rating as a form of an individual approach to the full development of personality / K.V.Zelensky, V.I.Kozak, A.V.Sinishyn; / New Technologies of Education. -K.-2001. -Vip. 30.- P. 166-170.
7. History and Culture of Ukraine. Work program of academic discipline / VSBugriy (compiler) -Sums, 2016.- 14 p.
8. Art to be a teacher: Pract. manual / A. Brinkley, B. Desant, M. Flegm et al. Ed. OI Sidorenko - K.: Educational Center "Consortium for the Improvement of Management Education in Ukraine". - 2003. - 144 p.
9. New teaching technologies: science-method. save - vip 61 / Institute of innovators. technologies and content of education of the Ministry of Education and Science of Ukraine; rare: O.P. Grebelnik, Ya.Ya. Bolyubash, IA Shelest and others. - K., 2010. - 185s
10. Ortynin VL Pedagogics of the Higher School: Teach. manual / V. L. Ortinsky; Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv State. Unity of Internal Affairs - K.: Center for Educational Literature, 2009 - 472 C.
11. Pometun O. I. Methodology of teaching history in school / O. I. Pometun, G.O. Freiman -K: Genesis, 2006. - 328 p.
12. Terno S. Critical Thinking-A Modern Dimension of Social Science Education / S.O.Terno.- Zaporozhye: Prosvita, 2009. - 268 p.
13. Shchekaturanova, G. Monitoring of pedagogical innovations / G. Shchekaturanova // Native school. - 2009. - No. 4. - P. 14-17.
14. Yaroshuk L.G. Fundamentals of Pedagogical Measurement and Monitoring of Quality of Education: A Manual. - Lutsk, 2010. - 308s.

УДК 37.035.6:745/749

Гулей О.В.

старший викладач кафедри історії, теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

ХУДОЖНЄ ТКАЦТВО ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті в історичному аспекті розглядається становлення і розвиток художнього ткацтва на теренах України. Основна увага приділена виробам ХІХ – початку ХХ століття, як періоду найвищого розквіту ткацького ремесла. Крім того, автором проаналізовано низку експонатів, що зберігаються в колекціях провідних вітчизняних музеїв, які унаочнюють можливість використання історичних відомостей про розвиток ткацтва в Україні для актуалізації навчання декоративно-прикладного мистецтва в сучасному навчально-виховному процесі.

Ключові слова: художнє ткацтво, декоративно-прикладне мистецтво.

Гулей О.В. Художественное ткачество XIX – начале XX века в контексте актуализации обучения декоративно-прикладного искусства в современном учебно-воспитательном процессе

В статье в историческом аспекте рассматривается становление и развитие художественного ткачества на территории Украины. Основное внимание уделено изделиям XIX – начала XX века, как периода наивысшего расцвета ткацкого ремесла. Кроме того, автором проанализировано ряд экспонатов, хранящихся в коллекциях ведущих отечественных музеев, что подтверждает возможность наглядного использования исторических сведений о развитии ткачества в Украине для актуализации обучения декоративно-прикладного искусства в современном учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: художественное ткачество, декоративно-прикладное искусство.

Guley O.V. Art weaving XIX - the beginning of the XX century in the context of the actualization of teaching decorative and applied master in the modern teaching and educational process.

In the article in the historical aspect, the formation and development of artistic weaving in the territory of Ukraine is considered. The main attention is paid to the products of the XIX – early XX century, as a period of the highest flowering weaving craft. In addition, the author analyzed a number of exhibits stored in the collections of leading national museums, clearly the possibility of using historical information on the development of weaving in Ukraine to actualize the teaching of arts and crafts in the modern educational process.

Keywords: artistic weaving, arts and crafts.

Постановка проблеми дослідження. Одним із найважливіших завдань мистецької освіти є національне виховання молоді. Оволодіння національними духовними і мистецькими цінностями, вивчення розвитку традиційних промислів, одним із яких є ручне художнє ткацтво – вагомий чинник на шляху національно-патріотичного виховання дітей та молоді.